

Riktlinjer

För handläggning av ekonomiskt bistånd i Vingåkers kommun

Reviderad upplaga 2018

Dokumenttyp Riktlinjer	Dokumentnamn Riktlinjer för handläggning av ekonomiskt bistånd i Vingåkers kommun	Fastställt Socialnämnden 2018-06-18	Beslutande Socialnämnden
Giltighetstid Tills vidare	Processägare Socialförvaltningen	Senast reviderad 2018	Detta dokument gäller för Socialförvaltningen

Innehåll

1. Riktlinjernas syfte och tillämpning:	5	
1.1	Introduktion till ekonomiskt bistånd	5
1.2	Lagens intention	5
1.3	Hjälp till självförsörjning	6
1.4	Krav för att erhålla ekonomiskt bistånd	6
1.5	Arbetslinjen	7
1.6	Skälig levnadsnivå	7
1.7	Individuella bedömningar	7
1.8	Barnperspektiv	7
1.9	Hänsyn till våldsdrabbade	8
1.10	Kommunens ansvar	8
1.11	Vistelsekommun	9
1.12	Utlandsvistelse/vistelse utanför kommunen	9
2 Försörjningsstöd	9	
2.1	Riksnorm	9
2.1.1	<i>Medlemmar i hushållet</i>	10
2.2	Månadsnorm	10
2.3	Förhöjning av normen	10
2.3.1	<i>Kosttillägg</i>	10
2.3.2	<i>Måltider</i>	10
2.3.3	<i>Medicinska eller sociala skäl Om</i>	10
2.3.4	<i>Umgänge</i>	11
2.4	Bistånd till högre nivå	11
2.4.1	<i>Kläder och skor</i>	11
2.4.2	<i>Spädbarnsutrustning</i>	11
2.4.3	<i>Hot och våld</i>	11
2.5	Bistånd till lägre nivå:	11
2.5.1	<i>Akut bistånd</i>	12
2.6	Skäliga kostnader utanför riksnorm	13
2.6.1	<i>Boende</i>	13
2.6.2	<i>Hushållsel</i>	13
2.6.3	<i>Hemförsäkring</i>	13
2.6.4	<i>Fackavgift och arbetslöshetskassa</i>	13
2.6.5	<i>Arbetsresor</i>	13
3 Boendekostnader	14	
3.1	Hyresrätt	15
3.2	Bostadsrätt eller villa	15
3.3	Andrahandsboende	15
3.4	Inneboende	15
3.5	Delad lägenhet	16
3.6	Sociala kontrakt	16
3.7	Andra boendeformer	16
3.7.1	<i>Ungdom/vuxet barn som tidigare betalat hyra hemma</i>	17
3.7.2	<i>Förälder boende hos barn</i>	17
3.7.3	<i>Ungdom och eget boende under 25 år utan egna inkomster som tecknat hyresavtal</i>	17
3.7.4	<i>Före detta ensamkommande barn</i>	17
3.8	Övriga boendeformer	17

4	Ekonomiskt bistånd vid olika former av vård.....	18
4.1	Sjukhusvård	18
4.2	Vård och behandling	18
4.3	Stöd-/omvårdnads boende.....	18
4.4	Institution	18
4.5	Fickpengar	18
5	Bistånd till livsföring i övrigt	19
5.1	Barnomsorg.....	19
5.2	Begravningskostnad	19
5.3	Diskmaskin.....	20
5.4	Flyttkostnader.....	20
5.5	Färdtjänst	20
5.6	Glasögon eller kontaktlinser.....	20
5.7	Hemutrustning.....	21
5.7.1	<i>Grundutrustning:</i>	21
5.7.2	<i>Kompletterande grundutrustning</i>	21
5.8	Juridiska kostnader (Rättshjälp).....	22
5.9	Stämpelavgifter.	22
5.10	Kläder och skor utöver försörjningsstöd	22
5.10.1	<i>Arbetskläder</i>	22
5.10.2	<i>Behov av särskilda kläder eller skor</i>	22
5.11	Hälso- och sjukvård.	23
5.12	Magasineringskostnad	23
5.13	Resor.....	23
5.13.1	<i>Rekreationsresor</i>	23
5.13.2	<i>Arbetsresor</i>	24
5.13.3	<i>Resa till begravning</i>	24
5.13.4	<i>Återföreningsresor</i>	24
5.13.5	<i>Återvandningsresor</i>	24
5.13.6	<i>Umgängesresor</i>	24
5.14	Skilsmässa	25
5.15	Skulder	25
5.16	Spädbarnsutrustning	26
5.17	Tandvård	26
5.17.1	<i>Akut tandvård</i>	26
5.17.2	<i>Övrig tandvård</i>	26
5.18	Telefonabonnemang	27
5.19	Julklappar och liknande	27
5.20	Fritidsaktiviteter	27
6	Tillgångar	27
6.1	Faktiska tillgångar	27
6.2	Lätt realiserbara tillgångar	27
6.3	Andra realiserbara tillgångar.....	28
6.4	Bostad som har ekonomiskt värde.....	28
7	Särskilda grupper av sökande.....	28
7.1	Personer över 65 år	28
7.2	Arbetslösa	28
7.2.1	<i>Frånvaroavdrag</i>	29
7.3	Företagare.....	29
7.4	Inskrivna inom kriminalvården	30
7.5	Intensivövervakning – fotboja	30

7.6	Personer som utsätts för våld eller andra övergrepp	30
7.7	Studerande.....	30
8	Utländska medborgare.....	31
8.1	EU-medborgare.....	31
8.2	Personer från övriga länder	31
9	Information, ansökan, utredning och dokumentation	32
9.1	Information, ansökan och utredning.....	32
9.2	Ansökan	32
9.3	Beslut och utbetalningar	33
9.4	Beslut som löper flera månader	33
9.5	Utbetalning	33
10	Överklagande	34
11	Återbetalning	34

1. Riktlinjernas syfte och tillämpning:

Syftet med riktlinjerna är att den enskilde skall behandlas lika vad gäller bistånds nivå, förutsättningar för rätten till bistånd och insatser som erbjuds från socialtjänstens sida.

Riktlinjerna syftar till en rättssäker handläggning och att den enskilde skall få samma beslut och bemötande oavsett handläggare.

Riktlinjerna skall tolkas som anvisningar och inte som direktiv. Riktlinjerna ska ge stöd och vägledning i arbetet. Individuell bedömning ska alltid göras. Rättspraxis och domar beaktas fortlöpande och skall kontinuerligt inarbetas i riktlinjerna.

1.1 Introduktion till ekonomiskt bistånd

Allt bistånd skall prövas enligt samma paragraf, 4 kap 1 § SoL, och besluten kan överklagas enligt förvaltningslagen. I Vingåkers kommun arbetar vi i första hand efter Socialstyrelsens allmänna råd (SOSFS 2013:1) som även ligger till grund för riktlinjerna för all handläggning av ekonomiskt bistånd.

Ekonomiskt bistånd är välfärdssystemets yttersta skyddsnät och skall användas som ett komplement om andra stödinsatser eller förmåner är otillräckliga. Grunden för ekonomiskt bistånd är att behovet av bistånd skall vara tillfälligt, och att den sökande ska göra vad den kan för att bidra till sin försörjning och undanröja de hinder för självförsörjning som kan finnas.

Socialnämndens uppgift är att förutom handläggning av biståndsärenden, stödja och motivera personer ut i arbetsliv eller hitta andra vägar till egen försörjning.

Ekonomiskt bistånd är inte kravlöst. Den enskilde måste själv vara aktiv för att förbättra sin livssituation och t.ex. stå till arbetsmarknadens förfogande. Det innebär att vara aktivt arbetssökande, delta i anvisade arbetsmarknadspolitiska åtgärder eller andra kompetenshöjande verksamheter. Kraven ska anpassas efter den enskildes förmåga.

1.2 Lagens intention

Lagstiftaren har gett socialtjänsten två uppdrag

- målet är att hjälpa den enskilde så att denne kan klara sig utan bistånd – hjälp till *självförsörjning*.

- I väntan på att detta blir möjligt har den enskilde under vissa förutsättningar och efter en individuell behovsprövning rätt till bistånd - hjälp med *försörjningen*.

1.3 Hjälptill självförsörjning

Biståndet skall göra det möjligt för den enskilde att utveckla och aktivera de egna resurserna för att så snart som möjligt kunna försörja sig själv. Det är viktigt att utveckla metoder som underlättar för den enskilde att göra något åt orsaken till sitt biståndsbehov. Aktiva insatser, kompetenshöjande verksamheter, motivation och förändringsarbete skall befrämja vägen till eget ansvar. Det ska vara fokus på människors förmåga och vilja till egen försörjning. Arbetslinjen gäller i första hand. Den som inte kan arbeta helt eller delvis ska erbjudas arbetsrehabilitering till lämpligt arbete eller motiveras att söka sjukersättning. Den enskilde har ett eget ansvar att söka de ersättningar som denne är berättigad till och att stå till arbetsmarknadens förfogade.

Krav på deltagande i kompetenshöjande verksamhet som anges i 4 kap 4 § SoL skall generellt gälla samtliga sökande. 4 kap 4 § SoL bör då tillämpas. Detta för att förhindra att personer blir passiviserade av ett långvarigt biståndsberoende. Att delta i sådan verksamhet som avses i 4 kap 4 § SoL ska vara ett led i en medveten strategi som syftar till att förbättra den enskildes förutsättningar att komma in på den reguljära arbetsmarknaden.

Krav på sysselsättning föreligger i *samtliga* fall och ska alltid föregås av en individuell bedömning av individens behov och förmåga. Verksamma insatser ska erbjudas för att rehabilitera de som inte är arbetsföra för att stärka personerna och öppna vägar för återinträde på arbetsmarknaden. Vid sammansatta behov ska ärendena aktualiseras i TRIS. Kompetenshöjande insatser genomförs i samverkan med Arbetsförmedlingen och Viadidakt.

Ett framgångsrikt arbete mot egen försörjning bygger på den enskildes delaktighet och egna inflytande.

1.4 Krav för att erhålla ekonomiskt bistånd

Förutom det som krävs ovan ska den sökande om den är arbetsför vara inskriven på Arbetsförmedlingen och vara aktivt arbetssökande.

I Vingåkers kommun är normalkravet att man ska söka minst åtta arbeten i månaden. Kraven kan höjas och sänkas beroende på den enskildes förmåga. Det mest rimliga är att man höjer kraven successivt. För att ställa andra krav än de som ställs på dem som är arbetsföra måste den sökande ha en problematik som är både allvarlig och omfattande. Det kan vara till exempel missbruk eller psykisk ohälsa. I dessa fall krävs också andra insatser från socialtjänsten och/eller hälso- och sjukvården.

1.5 Arbetslinjen

Huvudprincipen är att den enskilde på egen hand skall klara sin försörjning med lön genom förvärvsarbete. Den som är arbetsför och ansöker om bistånd ska erbjudas stöd i att söka arbete för att på så sätt befrämja vägen till egen försörjning. Socialtjänstens främsta uppgift är att förstärka och komplettera människors egna resurser. Att vara aktivt arbetssökande innebär också att arbete ska sökas i god tid vid kommande arbetslöshet efter t.ex. studier och att barnomsorg ska sökas i god tid. Om så inte sker betraktas den sökande inte som aktivt arbetssökande och ansökan ska avslås. Arbetslinjen gäller samtliga vuxna i hushållet. Arbete ska sökas inom det geografiska område som kan nås på 1,5 timme enkel resa från Vingåker.

1.6 Skälig levnadsnivå

Genom ekonomiskt bistånd ska den enskilde tillförsäkras en skälig levnadsnivå. Vad som avses med skälig levnadsnivå bedöms utifrån de behov den enskilde har och under vilka förhållanden den hjälpbehövande lever. Skälig levnadsnivå innebär inte bara en nivåbestämning, utan ger också uttryck för vilken form av insats, vård och behandling, andra stödformer eller ekonomiskt bistånd som är aktuellt.

Vad som är skälig levnadsnivå ska således knytas till enskilda personers behov.

1.7 Individuella bedömningar

Socialtjänstlagen förutsätter att det i varje enskilt fall görs en individuell bedömning av omfattningen av hjälpbehovet och om detta kan tillgodoses på annat sätt. Individuell behovsbedömning handlar också om den enskildes rätt att få annat bistånd som är anpassat till dennes förmåga och behov. Undantag från normalfallen kan göras om sakliga skäl föreligger och ska då tydligt motiveras. Undantagen regleras i delegationsordningen och riktlinjerna. Aktuella rättsfall och JO uttalande används som vägledning.

1.8 Barnperspektiv

Barnets bästa skall beaktas och barnperspektivet grundar sig i FN:s konvention om barns rättigheter. I Sverige omfattar konventionen alla barn och ungdomar under 18 år.

Barnets situation ska uppmärksammas i alla utredningar där de på något sätt är berörda även om det är vuxna som vänder sig till socialtjänsten med en ansökan om bistånd. Det är ytterst viktigt att barnets behov synliggörs i utredningen och att beslutet som fattas främjar barnets utveckling. I ärenden där det finns barn i familjen ska konsekvenserna för barnen alltid analyseras och dokumenteras.

1.9 Hänsyn till våldsdrabbade

Begreppet våld i nära relationer omfattar våld och andra övergrepp som äger rum mellan människor som har känslomässiga och nära relationer till varandra. Alla kan bli offer för våld - kvinnor, män och barn inom såväl heterosexuella som samkönade förhållanden.

Brottsoffer och deras anhöriga bör särskilt uppmärksammas. Till gruppen anhöriga räknas också barn. I arbetet med ekonomiskt bistånd är det viktigt att uppmärksamma de behov av hjälp som kan finnas i samband med våld i nära relationer och i samband med hedersrelaterat våld.

Vid bedömningen av rätten till bistånd är det inte lämpligt att i första hand hänvisa den våldsdrabbade till make/makas försörjningsskyldighet, i det akuta skedet. Det kan föreligga skäl för mer generösa bedömningar i dessa fall.

1.10 Kommunens ansvar

Enligt 2 kap första stycket SoL har kommunen yttersta ansvaret för att de som vistas i kommunen får det stöd och den hjälp som de behöver. Kommunen är skyldig att i vissa fall sörja för nödvändig hjälp i vissa situationer under en begränsad tid, i väntan på att annan huvudman ingriper.

Rätten till ekonomiskt bistånd förutsätter att den enskilde eller annan huvudman inte kan tillgodose behovet på något annat sätt. När det är oklart vem som ska hjälpa den enskilde har kommunen ansvaret att se till att den enskilde får den hjälp den är i behov av till dess att det är klart vilken huvudman som bär ansvaret. (prop 1979/80:1 s.524)

Migrationsverket har huvudansvaret för asylsökande. Ibland kan dock kommunen bevilja bistånd till asylsökande som omfattas av LMA (Lagen om mottagande av asylsökande) om de vistas i kommunen och om bistånd behövs till dess att Migrationsverket tar över ansvaret. I vissa fall kan kommunen behöva betala ut dagsersättning enligt LMA. Det kan handla om personer som ansökt om uppehållstillstånd på grund av anknytning och som får vistas i Sverige medan deras ansökan om uppehållstillstånd prövas. Detta gäller även de personer som beviljats uppehållstillstånd med tillfälligt skydd och som inte är folkbokförda i Sverige samt om de vistas i kommunen. Det är även i avvaktan på att Migrationsverket tar över ansvaret.

Allt bistånd som utbetalats i samband med detta skall återsökas från Migrationsverket. Särskild lathund för detta finns i ledningssystemet.

Kommunens yttersta ansvar gäller även personer som omfattas av LMA. Om en person som omfattas av LMA, ansöker om bistånd för behov som inte täcks genom LMA, måste kommunen pröva den enskildes ansökan enligt

bestämmelserna om rätten till bistånd enligt 4:1. Begravningskostnader är ett exempel på ett sådant behov.

1.11 Vistelsekommun

Vistelsekommun är den kommun där den enskilde befinner sig när han ansöker om stöd och hjälp. Alla som vistas i kommunen har rätt att få sitt biståndsbehov prövat oavsett vistelsetid i kommunen.

Vistelsekommunens ansvar då en person endast tillfälligt vistas i kommunen torde i princip vara begränsat till bistånd till en hemresa.

1.12 Utlandsvistelse/vistelse utanför kommunen

Huvudprincipen är att försörjningsstöd inte utgår vid utlandsvistelse.

Individuell bedömning bör göras. I beaktande bör också tas att den enskilde under utlandsvistelsen inte kan anses vara aktivt arbetssökande.

2 Försörjningsstöd

Försörjningsstöd anges i 4 kap 3 § SoL är uppdelat i en *riksnorm* och i en del som avser rätt till bistånd för *skäliga kostnader utanför riksnorm*. Riksnormen fastställs varje år av regeringen genom ändring i socialtjänstförordningen. Kostnadsberäkningarna ska återspegla en skälig konsumtionsnivå.

2.1 Riksnorm

Riksnormen omfattar sex budgetposter:

- **Livsmedel** – Matvaror, är beräknat på att maten tillagas hemma.
- **Kläder och skor** – Täcker det vardagliga klädbehovet för hela året. Även kostnader för skoreparationer och viss kemptvätt ingår samt viss tillbehör som paraply, armbandsur och väskor.
- **Lek och fritid** – Avser kostnader för sådana aktiviteter som är rimligt att alla får möjlighet till, både inomhus och utomhus. T.ex. läsa böcker, gå på bio, lyssna på musik, besöka diskotek, utöva lek och idrott med mera.
- **Förbrukningsvaror** – Här ingår kostnader för rengöring, skötsel och vård av bostaden samt klädvård m.m.
- **Hälsa och hygien** – avser till exempel kostnad för tvål, tandkräm, blöjor, mensskydd och hårvård med mera. Även plåster och solskyddskräm ingår i budgetposten.
- **Dagstidning etc.** – helårsprenumeration för dagstidning, kvartals- och samtalsavgift för telefon, avgift för tv-licens. Posten omfattar också vissa kostnader för att skicka kort och brev. Förändrade levnadsmönster gör att posten idag ofta används till bredband o.dyl. istället för dagstidning.

2.1.1 Medlemmar i hushållet

Som medlemmar i hushållet bör räknas:

- Makar
- Registrerade partner
- Sambor
- Barn och ungdomar upp till 21 år som föräldrarna är underhållsskyldiga för.

2.2 Månadsnorm

Bistånd bör i regel betalas ut i förskott månadsvis. Riksnormsbeloppet är detsamma varje månad oavsett antalet dagar i månaden, om det inte finns skäl att räkna med högre eller lägre norm, se nedan. Dock kan det förekomma veckoutbetalningar samt dagsutbetalningar i enskilda fall. I dessa fall skall dagsbeloppet räknas fram genom att dela månadsnormen på 30.

2.3 Förhöjning av normen

Förhöjning av riksnormen kan ske om någon har särskilda behov. t.ex. är i behov av specialkost av medicinska skäl. Specialkosten bör då vara tydligt dyrare än normalkost vilket vanligen inte är fallet vid t.ex. diabetes. Behovet skall alltid styrkas.

2.3.1 Kosttillägg

Behov av kosttillägg skall alltid styrkas med läkarintyg. Det skall framgå av intyget hur länge läkarens bedömning gäller. Tillägg för fördyrad kost görs enligt konsumentverkets beräkningar av förhöjda matkostnader vid olika sjukdomar. Vid vissa sjukdomar kan den sökande vara i behov av särskilt näringstillskott. I de fall näringstillskott är ordinerat av läkare kan normen höjas för merkostnaden.

2.3.2 Måltider

Om den enskilde betalar avgifter för skolmåltider eller om den enskilde har höga livsmedelskostnader på grund av att kosten är inräknad i en avgift. I kommunen är det fastställt att avdrag från norm för skolmåltider ej skall göras.

2.3.3 Medicinska eller sociala skäl Om

en person på grund av medicinska eller särskilda sociala skäl har ökade kostnader, kan dessa kostnader ersättas i vissa fall. Möjlighet till handikappersättning eller annan ersättning skall alltid undersökas.

2.3.4 Umgänge

Vid umgänge med barn kan norm för barnet beviljas. Biståndet beviljas maximalt för sex dygn per månad och omfattar normposterna livsmedel, lek och fritid, hälsa och hygien och förbrukningsvaror.

Kostnader för umgängesperioder som överstiger sex dygn under en månad ska i första hand regleras mellan föräldrarna. Om umgänget varje månad är mer än sex dygn eller om vårdsnaden är gemensam ska den ekonomiska uppgörelsen mellan föräldrarna kontrolleras innan beslut fattas. Om extra umgänge sker vid lov dagar och överstiger sex dygn kan totalt 10 dygns umgänge beviljas om intyg från den andre vårdnadshavaren uppvisas. Vid umgänge överstigande 10 dagar ska Försäkringskassan reglera underhållsstödet.

Vid gemensam vårdnad när barnet bor växelvis hos båda föräldrarna ska normalt inkomster och utgifter som rör barnet delas lika mellan föräldrarna. I dessa fall kan halva barnbidraget. *Utjämningsbidrag* för växelvis boende ska sökas via Försäkringskassan.

2.4 Bistånd till högre nivå

2.4.1 Kläder och skor

Kan beviljas om den enskilde har ett tillfälligt och särskilt behov av att köpa kläder och skor. Det kan gälla vid snabb viktnedgång/viktökning, sjukdom, medicinska behov, graviditet och nödvändiga begravningskläder med mera.

2.4.2 Spädbarnsutrustning

Om ett spädbarn saknar nödvändig utrustning. Se avsnitt om spädbarnsutrustning.

2.4.3 Hot och våld

Om den enskilde har tillfälligt höga kostnader för t.ex. livsmedel, kläder, skor eller telefon m.m., som beror på att personen i fråga är eller varit utsatt för våld eller andra övergrepp. Se avsnitt om hänsyn till våldsdrabbade.

2.5 Bistånd till lägre nivå:

Om det finns särskilda skäl i ett enskilt fall kan riksnormen beräknas till en lägre nivå, t.ex

- Vid akutbistånd
- Vid avslag
- Tillfällig hjälp
- Tillfällig vistelse

Vid utbetalning av reducerat bistånd vid avslag, skall detta alltid samrådats med kollegor eller IFO-chef. Gäller alltid vid upprepad framställan om matpengar. Vid sådana fall skall hembesök alltid göras.

2.5.1 Akut bistånd

Reducerat bistånd kan beviljas i tillfällig nödsituation alternativt till den som erhållit avslagbeslut, för att den enskilde skall kunna reda upp den aktuella situationen.

Akut/tillfälligt bistånd bör beviljas restriktivt och skall alltid ske i samråd med arbetsledning eller annan handläggare. Beloppet kan understiga matnormen/dag.

- Om den enskilde hamnat i nödsituation och är i behov av tillfälligt bistånd för att få möjlighet att reda upp sin situation.
- Kort besök i vistelsekommunen.
- Beslut om avslag.
- Den sökande har haft inkomster till sin försörjning men använt dem till annat, tappat, eller blivit bestulen på inkomsterna och saknar därför medel till sin överlevnad.
- Det är uppenbart att den enskilde inte har vissa kostnader som ingår i försörjningsstödet eller att han inte använder biståndet till avsett ändamål.

Beslut om akut bistånd skall föregås av sedvanlig utredning. Är tiden mycket knapp bör i vart fall följande överväganden göras:

- Är det en akut nödsituation?
- Finns barn i familjen?
- Den sökande skall alltid visa aktuella kontoutdrag. Undantag för brottsoffer.
- Finns sjukdom hos sökanden som skulle kunna förvärras om denne inte får hjälp?
- Har sökande medicinska eller sociala problem som medför svårigheter att ta eget ansvar för sin situation?
- Kan sökande få hjälp från familj och vänner?
- Är behovet av ekonomisk hjälp återkommande trots egen försörjning? Känner sökande till socialtjänstens normer och beräkningsgrunder och har han eller hon tidigare fått information om dem?

Personer som regelmässigt har egna inkomster över riksnorm ska prövas restriktivt och endast beviljas för att avvärja en akut nödsituation eller där den sökande bedöms ha svårigheter att själv ta ansvar för sin ekonomi och livssituation.

Till personer som befinner sig i förvirringstillstånd eller vars missbruk är pågående, och där man befarar att beviljat bistånd inte går till rätt ändamål, kan matrekvisition beviljas för att tillförsäkra att den sökande har mat för dagen. Föreligger uppenbara och långvariga svårigheter att hushålla bör frågan om ansökan om god man/förvaltare prövas.

Sökanden som upprepat tappat pengar eller blir bestulen ska informeras om hur hon eller han i fortsättningen skall förvara sina pengar så att inte samma situation uppstår igen. Om någon trots denna information tappar eller blir bestulen på sina pengar kan ansökan om bistånd avslås. Ansökan kan också avslås om det är uppenbart att fakta kring den beskrivna situationen inte är trovärdiga. Krav föreligger på att sökande polisanmäler den förlorade plånboken och uppvisar underlag på anmälan.

2.6 Skäliga kostnader utanför riksnorm

Vid behov skall *skäliga* kostnader som ligger utanför riksnorm ingå i försörjningsstödet för ett antal regelbundet återkommande behovsposter såsom:

2.6.1 Boende

Skall motsvara vad en låginkomsttagare på orten normalt har möjlighet att bekosta vad gäller både hyra och boendestorlek. Skälig boendekostnad i kommunen fastställs av ekonomiteamet varje år utifrån aktuell hyresnivå i kommunen.

2.6.2 Hushållsel

Utgår med faktiskt kostnad, förutsatt att beloppet är skäligt. Vid bedömningen av vad som är skälig kostnad utöver den fasta kostnaden ska utgångspunkten vara konsumentverkets beräkningar. (www.konsumentverket.se)

2.6.3 Hemförsäkring

Bistånd beviljas till skälig kostnad. Lägsta beloppet och utan tillägg i försäkringen. Månadsinbetalning skall i första hand beviljas.

2.6.4 Fackavgift och arbetslöshetskassa

Bistånd till ovanstående skall beviljas med det belopp som gäller för aktuell organisation. Sökande skall undersöka möjligheten att få reducerad avgift.

2.6.5 Arbetsresor

Sökande skall som regel beviljas bistånd till arbetsresor. I första hand busskort. Kostnad för bensin kan utgå om särskilda skäl finns.

3 Boendekostnader

Vid behov av försörjningsstöd skall den sökande uppmanas söka billigare boende om denna har oskäligt dyr/stor bostad. Familjeförhållanden och rådande bostadsmarknad spelar stor roll.

Då den sökande har en oskäligt hög boendekostnad ska den sökande uppmanas söka en bostad med lägre kostnader. Det som skall beaktas i dessa fall är; aktuell bostadsmarknad, bostadens storlek i förhållande till antal familjemedlemmar, sociala konsekvenser av en flytt, hälsotillstånd att klara av en flytt, den sökandes möjlighet att bli godkänd som hyresgäst, den sökandes möjlighet att i framtiden med egna inkomster klara av att betala hyran. När den sökande uppmanas att ändra sin bostadssituation, skall skäligt rådruum ges för att genomföra flytt eller på annat sätt reducera boendekostnaden. Skäligt rådruum innebär att socialtjänsten under en 4 månaders period kommer att bistå med full hyreskostnad för den lägenhet som den sökande bor i. Om den sökande inte har flyttat eller hittat ett billigare alternativ inom 4 månader kan det få till följd att socialtjänsten enbart bistår med skälig boendekostnad. Socialtjänsten ska om den sökande önskar vara behjälplig med att diskutera förslag på olika lösningar och i vissa fall kan undantag göras. Ett sådant fall kan till exempel vara om den sökande försökt hitta billigare/mindre boende men ej lyckats eller om lediga lägenheter inte finns tillgängliga.

Om en person flyttar till dyrare boende ska individuell bedömning göras. Föreligger inga särskilda skäl bör tidigare boendekostnad beviljas med hänvisning till att behovet har kunnat tillgodoses till tidigare lägre kostnad.

Vägledande bostadsstorlek är ett rum per person i hushållet, köket oräknat. Vid fler än tre barn liksom vid umgängesbarn skall individuell bedömning ske.

Ovanstående gäller oavsett om det är hyresrätt, bostadsrätt, villa, boende i andra hand eller delat boende.

Kostnader i samband med bostad

För personer med egen bostad utgår bistånd för kostnader till boendet.

- Hyra
- Elkostnader
- Hemförsäkring

Bistånd till dessa kostnader skall beviljas efter sedvanlig prövning.

3.1 Hyresrätt

Avgifter för hyresgästföreningen godtas inte. Utgifter för kabel-tv beviljas om den ingår i hyreskostnaden eller om den finns specificerad på hyresräkningen. Utgifter för parkeringsplats eller garage kan bara godtas om den är obligatorisk för den sökande. Avgifter för tillval skall endast beviljas om den sökande inte kunnat styra tillvalet.

Socialtjänsten bör vid bedömning ta hänsyn till ett barns behov av utrymme även hos den förälder barnet enbart vistas under umgängestid. Se Försäkringskassans bestämmelser.

3.2 Bostadsrätt eller villa

Bostadsrätt eller villa kan vara en tillgång som genom försäljning kan ge inkomster till försörjning. Vid långvarigt biståndsbehov kan en försäljning ställas som krav om det finns andra boendeformer och en försäljning ger möjlighet till egen försörjning.

Som boendekostnad för bostadsrätt räknas månadsavgiften till bostadsrättsföreningen plus bolåneräntan avseende bostaden (ej amortering).

I boendekostnad för villa ingår tillsammans med bolåneränta eventuella kostnader för vatten, uppvärmning, sophämtning, försäkring och tomträttsavgäld.

Sökande skall dessutom alltid uppmanas söka skattejämkning för bolåneräntan.

3.3 Andrahandsboende

För andrahandsboende gäller samma regler beträffande skälig boendekostnad som vid förstahandskontrakt.

Skriftligt andrahandskontrakt som är godkänt av hyresvärden skall normalt krävas. Den sökande skall vara folkbokförd på adressen och skriftligt avtal mellan den sökande och förstahandshyresgästen skall uppvisas.

Om andrahandskontraktet inte uppfyller ovanstående skall ett hembesök göras för att kontrollera kontraktets riktighet. Ett tillägg på hyran kan godkännas när lägenheten är möblerad.

3.4 Inneboende

Med inneboende menas inte inneboende hos nära släktingar eller delad bostad med någon typ av hushållsgemenskap.

Hyran för inneboende ska bedömas utifrån vad den sökande disponerar enligt uppvisat avtal med bostadsinnehavaren.

Ett hembesök skall som huvudregel göras för att kontrollera kontraktets riktighet.

Den sökande skall vara folkbokförd på adressen.

3.5 Delad lägenhet

När syskon eller vänner delar lägenhet bör man räkna med att boendekostnaden delas lika om inget talar emot detta. När den sökande delar lägenhet skall hyran delas med antal personer i lägenheten. Om hushållsgemenskap inte finns gäller samma regler som vid inneboende.

3.6 Sociala kontrakt

Nyteckning av socialt kontrakt skall ej ske av enbart praktiska-ekonomiska skäl. Detta kan endast förekomma i nödläge, som bedöms noggrant. Kontrakt skall företrädesvis komma ifråga för familjer där missbruk, psykisk sjukdom eller bristande förmåga föreligger och där behandlingsinsatser pågår eller är förestående. En rimligt god rehabiliteringsprognos måste finnas.

Ansvarig handläggare kan i kontakt med den enskilde bedöma att det finns behov av ett stadigvarande boende. I dessa fall dokumenteras den enskildes förhållanden och tillsammans med den enskildes samtycke tas kontakt med ekonomihandläggare för handläggning och beslut. I de flesta fall finns även behov av en så kallad egna medelsförvaltning. Syftet är att skapa rutiner så att den enskilde kan godkännas som egen kontraktssinnehavare och att hyreskostnaden betalas varje månad.

3.7 Andra boendeformer

Vuxet hemmaboende barn eller förälder boende hos barn

Ungdom som avslutat skolgång men ej tidigare betalat hyra till föräldrarna

Huvudregeln är att bistånd till hyra ej skall beviljas. Undantag görs om ungdomen är del av familj som uppbär försörjningsstöd eller som skulle bli i behov av detta om ungdomen ej betalar hyra. Följande fall blir aktuella:

- Inkomst av bostadsbidrag försvinner när ungdomen fyllt 18 eller avslutar gymnasiet. Hyresdel för ungdomen kan då beviljas med samma summa som inkomstbortfallet.
- Föräldrarna söker bostadsbidrag som familj. Försäkringskassan räknar ut en hyresdel som det vuxna barnet skall betala vilket minskar föräldrarnas bostadsbidrag. Bistånd till hyra kan beviljas med försäkringskassan fastställda hyresdel.
- Om bostadsbidrag helt skulle upphöra, kan skälig inneboendekostnad beviljas.

3.7.1 Ungdom/vuxet barn som tidigare betalat hyra hemma

Hyresdel skall beviljas om den sökande kan styrka att denne tidigare bidragit till hyran i hushållet. Skälig inneboendekostnad bör då beviljas.

3.7.2 Förälder boende hos barn

När föräldrar bor hos sina vuxna barn under en varaktig tid bör ansökan göras gemensamt, som om man lever i en hushållsgemenskap. I annat fall beräknas boendekostnaden som för inneboende vuxen.

3.7.3 Ungdom och eget boende under 25 år utan egna inkomster som tecknat hyresavtal

Huvudregeln är att bistånd till boendekostnad inte ska beviljas om hyresavtalet tecknas under en period då den sökande saknar inkomst och möjlighet att själv betala hyran.

I regel bör ungdomen som väljer att flytta hemifrån kunna finansiera det egna boendet med egna inkomster med flera månaders framförhållning. Ungdomen är skyldig att planera sin ekonomi så att han eller hon i görligaste mån undviker ett bidragsberoende eller begränsar detta. Hemmaboende ungdomar har ingen ovillkorlig rätt till bistånd i syfte att bereda dem ett eget boende. Rätt till bistånd föreligger endast om ett eget boende är nödvändigt för att dessa skall tillförsäkras en skälig levnadsnivå.

Undantag från huvudregeln kan göras om det föreligger starka sociala skäl till flytten och behovet inte kan tillgodoses på annat sätt. Regeringsrätten har i ett flertal domar bedömt att unga vuxna är tillförsäkrade en skälig levnadsnivå genom att bo kvar i sina föräldrahem. Det är endast i de fall när ett fortsatt kvarboende i föräldrahemmet medför påtagligt negativa sociala konsekvenser, som en flytt kan bli aktuell. Exempelvis svåra motsättningar mellan ungdom och förälder som leder till dåligt mående för ungdomen. Regeringsrättens domar anger ingen övre gräns hur länge man kan anse att det är skäligt att bo kvar i föräldrahemmet.

3.7.4 Före detta ensamkommande barn

För ensamkommande över 18 år med någon form av uppehållstillstånd jämförelsevis överenskommelse om boendekostnad mellan Ung integration och den unge som ett hyresavtal vid beräkning av försörjningsstöd.

3.8 Övriga boendeformer

Med övriga boendeformer menas boende på camping, hyra av stugor, husvagn, båt, hotell med mera. Socialnämnden bör beräkna den faktiska boendekostnaden efter omständigheterna i varje enskilt fall. I vissa fall kan bistånd beviljas till kostnader som ingår i vanligt boende, t.ex. dusch och klädttvätt. Bistånd till boendekostnader i dessa fall prövas restriktivt och beviljas endast om den sökande

har svårigheter att få annat boende och socialtjänsten inte kan erbjuda annat alternativ.

4 Ekonomiskt bistånd vid olika former av vård

4.1 Sjukhusvård

Patientens egenavgift vid sjukhusvård utgör avgift för kost och logi och ryms delvis inom försörjningsstödet kostnadspost för mat. Mellanskillnaden, patientavgiften reducerad med matnorm för samma antal dagar, beviljas i form av förhöjd norm.

4.2 Vård och behandling

Egenavgift vid placering för vård och behandling av vuxna missbrukare i HVB är detsamma som vid sjukvård. Har personen inte tillräckligt med egna inkomster att betala avgiften med, ska avgiften nedsättas eller efterges i samband med placeringsbeslutet. Försörjningsstöd ska inte beviljas till egenavgift vid placering och behandling.

4.3 Stöd-/omvårdnads boende

När det gäller olika former av korttidsboende såsom inackorderingshem, arbetskooperativ, skyddat boende för våldsutsatta personer, familjehem samt härbärga kan stöd utgå för att betala egenavgiften för mat och logi med försörjningsstöd om den placerade saknar egna inkomster. Inkomstprövning skall alltid göras, men det kan ibland avseende härbärga finnas sociala skäl till att betala avgiften.

4.4 Institution

Bistånd vid placering av insats

Om man inte har tillräckliga inkomster kan bistånd beviljas vid vistelse på institution eller familjehem. Institutionsnormen inkluderar klädnorm, fickpengar samt eventuella avgifter för fackförening, a-kassa och arbetsresor. I vissa fall kan även kostnader för egen bostad under placeringstiden utgå. Se avsnitt om Inskrivna inom kriminalvården.

4.5 Fickpengar

Fickpengar skall beviljas vid vistelse vid institution som sjukhus och behandlingshem om den sökande ej kan tillgodose behovet. I fickpengar ingår:

- lek och fritid
- hälsa och hygien
- Dagstidning, telefon och TV.

Norm för fickpengar fås fram genom att summera dessa poster per månad.

Fickpengar till barn beviljas ej då föräldrarna uppbär barnbidrag. Extra aktivitetsbidrag eller ”flitpeng” skall ingå i vårdkostnaden. Bistånd till inköp av kläder och skor skall prövas separat och beviljas med beloppet för motsvarande post i riksnormen. Man kan betala ut en klumpsumma motsvarande 2-4 månader beroende på årstid och sökandes behov. Tas upp i ekonomiteamet.

5 Bistånd till livsföring i övrigt

I detta avsnitt ges riktlinjer för ändamål som är vanligt förekommande.

Vissa av ändamålen ingår vanligtvis i en skälig levnadsnivå om kostnaden är skälig och sökande i övrigt uppfyller förutsättningarna för försörjningsstöd. Det gäller löpande kostnader för läkarvård, medicin, barnomsorg och färdtjänst. När det gäller rätten till bistånd till övriga ändamål krävs särskilda förutsättningar. Utgångspunkten för bedömningen är vad en låginkomsttagare i allmänhet kan kosta på sig. En prövning ska ske om behovet kan tillgodoses på annat sätt eller till en lägre kostnad. Den sökandes tidigare och väntade möjligheter att själv tillgodose behovet skall alltid beaktas vid prövningen.

5.1 Barnomsorg

Personer som lever på ekonomiskt bistånd betalar alltid en lägre avgift. De är dock skyldiga att själva lämna inkomstuppgift till BoU-förvaltningen och i vissa fall blir personerna avgiftsbefriade för barnomsorgsavgift.

5.2 Begravningskostnad

Begravningskostnaderna täcks i första hand av tillgångarna i dödsboet. Om ett dödsbo saknar tillgångar eller om tillgångarna ej räcker till för att täcka begravningskostnaderna kan ekonomiskt bistånd utgå till dödsboet. Innan beslut fattas skall dödsboanmälan visas upp. Dödsboanmälan görs på initiativ av omsorgssekreterare. Hänsyn bör tas till allmänt vedertagna begravningsstraditioner och i förekommande fall olika religiösa och etniska gruppers speciella önskemål om hur en begravning skall ordnas.

Vid bedömning av dödsboets betalningsförmåga ska begravningskostnader gå före betalning av skulder för hyra, hushållsel, telefon, etc. Hänsyn skall tas till tillgångar i form av t.ex. försäkringar.

Bidrag till begravning beviljas sammanlagt med max ett halvt basbelopp.

5.3 Diskmaskin

Bistånd till diskmaskin beviljas endast om det finns ett medicinskt behov som är styrkt med läkarintyg och behovet ej kan tillgodoses genom t.ex. handikappersättning.

5.4 Flyttkostnader

Bistånd kan beviljas till sökande som uppbär försörjningsstöd eller personer som har inkomst i nivå med riksnormen. Biståndsbehovet skall prövas utifrån följande:

- En flytt leder till självförsörjning, möjlighet till bidrag från Arbetsförmedlingen ska undersökas först.
- Behov av och orsak till flytt (hälsa, sociala omständigheter) Särskilda skäl skall även finnas för bistånd vid flytt till annan ort i Sverige eller övriga Norden. Bistånd till flytt utanför Norden beviljas inte. Migrationsverket kan bevilja resebidrag för personer som vill flytta tillbaka till sina hemländer.
- Den sökande bör planera sin flytt och efter förmåga spara till de förväntade flyttkostnaderna.
- Egen förmåga att ordna flytt med hjälp av vänner och anhöriga
- Inventera kommunens resurser om den sökande inte har något eget nätverk.

Det beviljade biståndet skall i första hand gälla hyra av släpkärra, inklusive bensin och eventuell försäkring. Endast vid särskilda skäl godtas kostnad för flyttfirma och hyrbil.

5.5 Färdtjänst

Faktisk avgift för färdtjänst beviljas. Bistånd till riksfärdtjänst skall bedömas på samma sätt som andra icke lokala resor.

5.6 Glasögon eller kontaktlinser

Den sökande ska uppvisa kostnadsförslag som styrker behov av glasögon och vad som ingår i begärt pris. Kostnadsförslaget beviljas om behovet av bistånd föreligger och då till billigaste alternativ.

Om medicinskt behov av exempelvis särskild slipning föreligger skall detta framgå av kostnadsförslaget. Kostnaden kan godkännas om detta är medicinskt nödvändigt och styrkt med intyg från specialistläkare. Kostnad för kontaktlinser godtas normalt ej. Undantag kan göras i särskilda fall, exempelvis om behovet är styrkt av läkarintyg.

Barn upp till 19 år har rätt till landstingsbidrag för glasögon.

5.7 Hemutrustning

4 kap 1 och 2 §§ SoL

Socialnämnden bör ge ekonomiskt bistånd till hemutrustning som behövs för att ett hem skall fungera. Hemutrustning som avses ska kunna tillgodose behov som t.ex. matlagning, umgänge, sömn, förvaring, rengöring och rekreation. Även radio och TV bör ingå i en hemutrustning. Vid bedömning av behovet av dator/läsplatta och internetuppkoppling bör nämnden särskilt ta hänsyn till behovet hos barn och ungdomar som går i skolan och behöver det för att klara/underlätta sin skolgång och om inte utrustning lånas ut från skolan. Innan nämnden fattar beslut om hemutrustning för nedanstående punkter noga kontrolleras.

- Kommer sökande inom rimlig tid själv kunna skaffa sig hemutrustning?
- Vilka möjligheter har sökande haft för att kunna spara till eller planera för hemutrustning?
- Vilken hjälp kan den sökande få av nätverket?
- Har sökande möjlighet att skaffa hemutrustning genom lån, avbetalning eller liknande?

Unga människor som flyttar hemifrån föräldrarna är normalt ej berättigade bidrag till hemutrustning, då behovet har kunnat tillgodoses i föräldrahemmet. Undantagsfall om behovet ej kan ha tillgodosett på annat sätt och det finns starka sociala skäl till att den unge har flytta hemifrån. Individuell bedömning, dock restriktiv.

I de fall hjälpbehovet bedöms bli kortvarigt, mindre än tre månader, skall bistånd beviljas till de delar som är *ytterst nödvändiga* för livsuppehållet. I annat fall kan behovet till nödvändig utrustning ges om behovet ej kan tillgodoses på annat sätt.

Den enskilde bör i första hand undersöka secondhandmarknaden. Säng och nödvändig sängutrustning kan köpas nytt till billigaste alternativ. Ansökan tas alltid upp i ekonomiteamet.

Flyktingar hänvisas till bosättningslånet via CSN.

5.7.1 Grundutrustning:

Säng + sängutrustning, lampor, köksmöbler, soffa, städutrustning, tv, husgeråd, städartiklar, hemtextil, förvaring.

5.7.2 Kompletterande grundutrustning

Bidrag till dator kan utgå efter särskild prövning och utgår oftast till barnfamiljer. Dator kan i vissa fall vara viktigt för skolarbete som görs hemma men också i barn

och ungdomars sociala sammanhang. Med hänsyn tagen till detta bör nämnden pröva behovet på samma sätt som för övrig utrustning till hemmet, d.v.s. i förhållande till om behovet kan tillgodoses på annat sätt inom rimlig tid.

Dammsugare: Bistånd till billigast möjliga dammsugare, utgår endast till barnfamiljer och allergiker.

Tvättmaskin: bidrag till tvättmaskin kan beviljas om:

- familjen har minst tre barn under 16 år.
- medicinska skäl till frekvent tvättande föreligger. Skall styrkas med läkarintyg.
- om fysiskt eller psykiskt funktionshinder förekommer, vilket utgör hinder för att använda allmän tvättstuga.

5.8 Juridiska kostnader (Rättshjälp)

I hemförsäkringen ingår rättsskydd och man skall i första hand använda sig av detta. I vissa fall kan även rättshjälp beviljas av staten.

Ekonomiskt bistånd kan beviljas till självriskan vid rättsskydd och till den kostnad som tillkommer sökanden vid statlig rättshjälp om målet gäller t.ex. familjerätt.

Bistånd till advokat skall i övrigt endast beviljas om särskilda skäl föreligger.

5.9 Stämpelavgifter.

Huvudregel är att bistånd till stämpelavgifter ej beviljas. Undantag kan göras för exempelvis ID-kort och kostnad för äktenskapsskillnad eller bodelning.

Kostnad för pass beviljas i normalfall ej, den enskilde har dock möjlighet att välja mellan pass och ID kort, men ej erhålla båda.

5.10 Kläder och skor utöver försörjningsstöd

5.10.1 Arbetskläder

Anställningsbevis ska uppvisas. Bistånd kan beviljas om särskilda kläder behövs som inte tillhandahålls av arbetsplatsen.

5.10.2 Behov av särskilda kläder eller skor

Behov av specialbeställda kläder och/eller skor skall styrkas av läkarintyg. Man skall i första hand undersöka om kostnaden kan täckas av handikappersättning.

Vid exempelvis framställan om ortopediska skor, skall endast mellanskillnaden beviljas. Alltså norm för kläder och skor minus summan av ortopediska skor.

5.11 Hälsa- och sjukvård.

Bistånd utgår till läkarbesök, sjukvårdande behandling. Högkostnadskort skall uppvisas. Bistånd utgår även till receptbelagd medicin inom läkemedelsförmån och receptspecifikation ska uppvisas. Möjlighet att öppna konto hos apoteket skall undersökas.

Kostnad för naprapat kan beviljas om läkare gjort bedömningen att naprapat är nödvändig.

Bistånd utgår även till nödvändiga resor, om ej reseersättning ges från landstinget, för att vården skall kunna genomföras eller resor för att hämta ut föreskrivna läkemedel, hjälpmedel och förbrukningsmaterial.

Psykoterapi eller annan terapiform är landstingets ansvar och huvudregeln är att bistånd ej skall utgå för denna kostnad.

Undantag kan göras i en akut krissituation då den sökande inte kan erbjudas akut hjälp genom landstinget.

Behovet skall styrkas med läkarintyg där det framgår att behovet är akut och av yttersta vikt för individens mående.

5.12 Magasineringskostnad

Bistånd till kostnad för magasinering av bohag kan beviljas den som uppbär löpande försörjningsstöd om man inom en överskådlig framtid kan förväntas få en bostad.

Besluten skall tidsbegränsas och omprövas vid behov. Socialtjänsten skall ej stå för kontraktet. Man bör jämföra kostnaden av magasinering och kostnad för inskaffande av ny hemutrustning. Bohagets skick skall också tas i beaktande samt konsekvenser för den enskilde om denne förlorar bohaget.

5.13 Resor

5.13.1 Rekreationsresor

Huvudprincipen är att bistånd till rekreationsresor i vissa fall kan beviljas om det föreligger särskilda skäl. För ensamstående vuxna ska biståndet prövas mycket restriktivt och endast ges när starka sociala eller medicinska skäl förekommer.

För barnfamiljer som haft behov av bistånd under lång tid (mer än sex månader) och som inte beräknas få egna inkomster inom överskådlig framtid. Behovet skall då prövas utifrån barns behov och beslutet skall tydligt motiveras utifrån ett barnperspektiv.

Biståndet skall vara rimligt i förhållande vad en låginkomsttagare kan kosta på sig. Då det gäller barns skolresor, kollo och lägerverksamhet kan bistånd beviljas utan att starka sociala skäl föreligger.

5.13.2 Arbetsresor

Resor till och från arbete/praktik/studier/sysselsättning bör beviljas om sträckan överstiger gångavstånd. 5 km enkel väg är rimligt gångavstånd och 10 km enkel väg är rimligt cykelavstånd. Billigaste färd sättet bör nyttjas. Sker anvisningen genom arbetsförmedlingen beviljas resekostnaden med motsvarande karensbeloppet för programresa.

Arbetsintervjuer beviljas genom Arbetsförmedlingen när man är över 20 år.

5.13.3 Resa till begravning

Bistånd kan beviljas om den avlidne är anhörig eller närstående. Billigast möjliga färd sätt skall användas och kostnaden skall avse resa inom Sverige.

5.13.4 Återföreningsresor

Bistånd till denna typ av resor beviljas endast om synnerliga skäl föreligger. Utskottsbeslut.

5.13.5 Återvandningsresor

Skall prövas av utskott. Möjlighet till bidrag från Migrationsverket ska undersökas först.

5.13.6 Umgängesresor

Utredningen skall visa på:

- Barnets behov av umgänge
- Båda föräldrarnas ekonomi
- Kostnadens skälighet

Båda föräldrarna skall bidra till att umgänge kan ske, den förälder som ska utöva umgänge har dock huvudansvaret för kostnaderna. Om föräldrarna tillsammans ej har ekonomiska förutsättningar för att få till stånd umgänge eller om de inte kan komma överens, kan bistånd till umgängesresa beviljas.

Resekostnaderna skall jämföras med de kostnader en låginkomsttagare har råd att betala. Dock minst en resa per månad inom Norden. Bistånd till övriga utlandsresor beviljas ej utan synnerliga skäl.

För kostnader i samband med umgänge bör en generös bedömning tillämpas om barnperspektivet talar för det.

5.14 Skilsmässa

Vid skilsmässa kvarstår makars underhållsskyldighet mot varandra under betänketiden och fram till dess att äktenskapet upplösts genom dom i tingsrätt. I samband med skilsmässa där båda eller någon part ansöker om försörjningsstöd bör båda kallas och informeras om hur svensk lagstiftning ser ut.

Paret skall båda lämna inkomst- och utgiftsuppgifter. Man räknar dem som ensamstående, men med gemensam ekonomi. Om ena parten har normöverskott flyttas detta över till den andra.

Individuell prövning skall alltid göras och vid särskilda fall, exempelvis där hot och våld förekommer, skall undantag göras.

5.15 Skulder

Rättspraxis ser restriktivt på bistånd till skulder. Socialnämnden kan i vissa speciella fall ge ekonomiskt bistånd till betalning av skulder, endast om det är enda möjligheten för den enskilde att uppnå en skälig levnadsnivå. Kommunen ger bistånd till skulder efter en individuell prövning och när det enligt bedömning skulle få allvarliga sociala konsekvenser för den enskilde om skulden inte betalas. Den gäller främst skulder för boende eller hushållsel. Hushåll med skuldproblematik bör erbjudas ekonomisk rådgivning. Bistånd skall inte beviljas till böter, skadestånd, och skattskulder.

Man bör ta ställning till om god man eller förvaltare kan anses behövligt. Består skulden av exempelvis A-kasseskuld skall hänsyn tas till om personen riskerar falla ur samhällets trygghetssystem.

Vid hyresskuld kan undantag göras om:

- Skuld som uppstått under tid då sökanden ej haft egna inkomster och personen hade varit berättigad ekonomiskt bistånd om han/hon hade sökt vid tillfället.
- De sociala konsekvenserna för barnen i en familj skulle vara stora vid en eventuell avhysning. Barnperspektivet och konsekvensanalys skall dokumenteras i utredningen.
- Där boendet är specialanpassat p.g.a. handikapp så nytt boende är svårt att hitta.

Undantag kan göras för el-skuld om den sökande stått utan inkomster en tid och denne hade varit berättigad ekonomiskt bistånd om han/hon sökt vid tillfället.

5.16 Spädbarnsutrustning

Om personen under längre tid varit beroende av ekonomiskt bistånd, samt förväntas vara det en tid framåt, kan personen beviljas en del av, eller en hel, grundutrustning för spädbarn. Det förutsätter att personen i fråga inte har barn sedan tidigare och viss utrustning sparad eller kan lånas av närstående.

Biståndet prövas utifrån faktiskt behov och personens möjlighet att själv tillgodose behovet. Det förutsätts inköp av begagnad utrustning till stora delar. Bistånd till hel spädbarnsutrustning utgår med 10 % av basbeloppet och innehåller bland annat;

- Säng med sängkläder och andra tillbehör
- Skötbädd med tillbehör
- Bärsele
- Bilbarnstol
- Barnvagn med tillbehör och
- Utrustning för bad.

5.17 Tandvård

5.17.1 Akut tandvård

Med akut tandvård avses lindrande behandling vid värk, infektioner och skador.

Behandlingen måste i regel ske omedelbart och får utföras utan kostnadsförslag om behovet är akut.

5.17.2 Övrig tandvård

Kostnadsförslag skall inlämnas. Vid sjukdom som medför tandskador skall klienten först undersöka om denne kan få hjälp genom landstinget.

Vid omfattade och dyra behandlingar skickas alltid kostnadsförslaget till konsulttandläkare som gör bedömning om nödvändig tandvård och där utredning skickas till Socialutskottet som fattar beslut.

I andra fall tas kostnadsförslag upp i ekonomiteamet.

Ställning tas till om klienten förväntas bli självförsörjande inom den närmaste framtiden, samt hur vårdbehovet ser ut.

Ibland är det nödvändigt att fatta beslut som sträcker sig flera månader. Rätten till bistånd prövas månad för månad, och när beslut fattas som gäller flera månader måste beslutsformuleringen tilläggas med att beslutet kan omprövas vid förändrade förhållanden. Följande omprövningsmotivering skall tilläggas vid alla

beslut som stäcker sig över en månad ”vid väsentligt ändrade förhållanden av biståndsbehovet kan beslut komma att omprövas”. Beslutet skall tidsbegränsas och behovet av bistånd prövas månadsvis. Det är viktigt att ha med detta, eftersom ett gynnande beslut inte kan ändras till personens nackdel enligt FVL 27 §.

5.18 Telefonabonnemang

Bistånd till startavgift av telefonabonnemang kan beviljas hushåll med särskilda behov av telefon. Följande skäl kan godtas:

- Personlarm skall installeras

Observera att installation av telefon i samband med fotboja skall finansieras av kriminalvården.

5.19 Julklappar och liknande

Systemet med riksnorm innebär en möjlighet och ett ansvar för hushållet att över tid disponera sina medel fritt. All detaljstyrning minskar värdet på denna princip. Olika familjer och olika kulturer firar olika högtider på olika sätt. Socialtjänsten bör därför överlåta ansvaret för detta till hushållen.

5.20 Fritidsaktiviteter

Ur barnperspektivet är det viktigt att även barn i hushåll med försörjningsstöd kan delta i fritidsaktiviteter, åka på läger etc. I grunden bör detta rymmas i riksnormen men en bedömning av rimlighet och barnets bästa ska alltid göras.

6 Tillgångar

6.1 Faktiska tillgångar

Endast faktiska tillgångar som den sökande förfogar över kan användas till den enskildes försörjning. Som faktiska tillgångar räknas inte ej realiserbara pensionsförsäkringar, bankmedel som är spärrade på grund av testamente eller villkor i gåvobrev, eller fast egendom som inte kan överlåtas på grund av villkor i testamente eller gåvobrev.

6.2 Lätt realiserbara tillgångar

Hit räknas kontanter, bankmedel, fondmedel, aktier och obligationer. Bilar är lätt realiserbara tillgångar och om flera fordon finns bör fordon avyttras.

Ålderspensionärer tillåts ha sparade medel upp till ett halvt basbelopp, utan att detta påverkar eventuellt bistånd. Barn kan ha sparade medel upp till 15 % av prisbasbeloppet utan att detta reducerar socialbidraget.

6.3 Andra realiserbara tillgångar

Vid biståndsbehov som beräknas bli längre än tre månader kan krav ställas på försäljning av andra tillgångar. Med andra realiserbara tillgångar avses t ex båtar, husvagnar, fritidshus etc. Kapitalvaror som TV, dator, stereo som tillhör normal standard i ett hem bör inte påverka rätten till bistånd.

Vingåkers kommun godkänner innehav av bil, om bilens värde inte överstiger ett halvt basbelopp och bilen behövs för resor till arbete eller studier. I andra fall bör bilen avyttras om biståndsbehovet överstiger 3 månader. Om bilens värde överstiger ett halvt basbelopp kan krav ställas på att bilen ska avyttras och bytas mot en billigare bil.

6.4 Bostad som har ekonomiskt värde

Avyttring av villa eller bostadsrätt bör endast föreslås om en försäljning bedöms ge ett ansevärt intäktsöverskott, och om annat billigare boende kan ordnas. Vid försäljning av bostad bör bestämmelser om skäligt rådrum tillämpas.

7 Särskilda grupper av sökande

7.1 Personer över 65 år

Personer över 65 år skall hänvisas till pensionsmyndigheten där de i första hand ska söka om ålderspension, bostadstillägg och eventuellt äldreförsörjningsstöd. Dock kan en individuell behovsbedömning göras på grund av särskilda omständigheter och klienten kan vara berättigad ekonomiskt bistånd.

7.2 Arbetslösa

Personer utan arbete skall:

- Vara inskrivna på arbetsförmedlingen
- Aktivt söka arbete
- Ta anvisat arbete
- Delta i arbetsmarknadspolitiska åtgärder
- Delta i arbetsrehabiliterande insatser
- Delta i svenskundervisning
- Delta i kompetenshöjande verksamhet.

Om individen avböjer eller uteblir någon av de ovannämnda punkterna bör försörjningsstöd nedsättas eller avslås då sökande inte bedöms stå till arbetsmarknadens förfogande och har därmed inte rätt till ekonomiskt bistånd enligt 4 kap 1 § SoL.

7.2.1 Frånvaroavdrag

För klienter som uppbär försörjningsstöd och deltar i anvisad åtgärd, skall avdrag göras vid ogiltig frånvaro. Avdraget beräknas fram genom att dividera personens månadsnorm med 22 arbetsdagar. Vid upprepad frånvaro i större omfattning bör ansökan avslås helt.

7.3 Företagare

Ekonomiskt bistånd beviljas inte egenföretagare. Undantag kan göras om:

- Om starta eget bidrag har beviljats från Arbetsförmedlingen. Vilket innebär att de räknas som arbetslösa. Inkomster i företaget räknas då med som inkomst. Resultatet och balansräkning skall inkomma varje månad.

I annat fall skall personen avregistrera/vilande sin firma och ställa sig till arbetsmarknadens förfogande.

Individuellt inriktat stöd till enskilda näringsidkare får lämnas om det finns synnerliga skäl för det. Denna begränsning av kommunernas befogenheter gör att det är oklart om det finns möjligheter för företagare att få ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen och hur den möjligheten kan motiveras. Sökande som är egna företagare ska alltid tas upp i ekonomigruppen.

Från socialtjänstens utgångspunkt representerar ett företag i de flesta fall en realiserbar tillgång. Tillämpningen av socialtjänstlagen innebär att en egen företagare i många fall hänvisas till att avveckla verksamheten i företaget och anmäla sig som arbetslös när han eller hon ansöker om ekonomiskt bistånd från socialtjänsten. Om den enskilde lyfter en icke helt obetydlig inkomst ut företaget bör en noggrann analys och bedömning göras av följderna på lång och kort sikt av att avveckla företaget.

RÅ 2000 ref 37 Företagare

Regeringsrätten har uttalat att det inte finns något lagligt stöd för att generellt utesluta företagare från rätten till socialbidrag. Vid prövning av om en företagare har rätt till bistånd enligt 6 § SoL (numera 4 Kap. 1 § SoS anm.) måste man emellertid särskilt ta hänsyn till att paragrafen inte ger rätt till bistånd för andra ändamål än den enskildes försörjning och livsföring i övrigt. Det innebär bl. a. att näringsbidrag och andra former av företagsstöd i princip faller utanför paragrafens tillämpningsområde. Bidragets huvudsakliga ändamål måste avgöras; försörjningsstöd eller företagsstöd.

7.4 Inskrivna inom kriminalvården

Kriminalvården skall sörja för sina klienter. Kriminalvårdens ansvar upphör i samband med villkorlig frigivning eller frigivning. Vid straff på max sex månader kan Socialtjänsten bevilja hyra och el. Vid längre fängelsevistelser ersätter inte socialtjänsten kostnad för hyra.

Kostnad för magasinering kan bli aktuell och detta skall då ses i förhållande till kostnad vid nyanskaffning av bohag.

Uppsägningstid bör normalt godkännas.

7.5 Intensivövervakning – fotboja

Rätt till ekonomiskt bistånd prövas som vanligt. Om klienten missköter sig och får avtjäna resterande del av straff på anstalt har sökande inte längre rätt till bistånd.

7.6 Personer som utsätts för våld eller andra övergrepp

Det är socialnämndens uppgift att stödja personer som varit utsatta för våld i nära relationer. Det är vår skyldighet att vara lyhörd inför individens behov och aktivt erbjuda hjälp. Hjälpen kan bestå av akut ekonomiskt bistånd, hjälp till flyttkostnader och hjälp med skyddat boende. Ärendet skall handläggas skyndsamt.

7.7 Studerande

Studerande under 21 år skall försörjas av föräldrarna, då föräldrarna har försörjningsskyldighet enligt Föräldrabalken.

Vuxenstuderande som studerar på grundskolenivå kan beviljas bistånd. Möjlighet till bistånd från andra instanser skall undersökas i första hand. Bidragsdelen från CSN ska alltid sökas.

Övriga vuxenstuderande skall försörja sig själva med studiemedelssystemet och har i regel inte rätt till ekonomiskt bistånd, då de inte står till arbetsmarknadens förfogade.

Vuxenstuderande som ansöker om försörjningsstöd under sommarlovet ska kunna uppvisa att denna har sökt arbete i god tid, eftersom inkomstbortfallet under lov är planerat och har kunnat förutses. Dessutom ska krav ställas på deltagande i kompetenshöjande verksamhet.

8 Utländska medborgare

Utländska medborgare som vistas tillfälligt i Sverige ska vara självförsörjande och i första hand ska de hänvisas till egna landets ambassad eller konsulat. Vid akuta situationer är kommunen skyldig att pröva rätten till bistånd.

8.1 EU-medborgare

De har normalt rätt att fritt söka jobb i Sverige, men de förväntas ha en genomtänkt plan hur de ska klara sin försörjning på egen hand. De ska ha uppehållsrätt, dvs. rätt att vistas i landet mer än tre månader utan arbetstillstånd. Upphållsrätt får man om man

1. Har arbete i Sverige, eller om man har eget företag i Sverige,
2. Om man söker jobb i Sverige och har verklig möjlighet att få anställning,
3. Är inskriven som studerande vid erkänd utbildningsanstalt i Sverige
4. Har tillräckliga tillgångar till sig och sin familjs försörjning. Personer som inte är arbetssökande ska inom 3 månader anmäla sig hos Migrationsverket.

En EES-medborgare som har anställning eller eget företag behåller sin uppehållsrätt om han blir tillfälligt sjuk eller arbetslös. Om anställningen varit mer än 1 år behåller han uppehållsrätten om han anmält sig som arbetssökande vid Arbetsförmedlingen. Om man blir ofrivilligt arbetslös efter mindre än ett års anställning behåller man upphållsrätten upp till sex månader, om man anmält sig som arbetssökande. Arbetet måste ha haft en viss omfattning. Bedömning kan även göras att personen har stor möjlighet till anställning och har då möjlighet att behålla sin upphållsrätt eller att uppehållsrätten förlängs ytterligare.

8.2 Personer från övriga länder

Personer från andra länder utöver EU-medborgare måste ha arbets- och uppehållstillstånd för att ha rätt till bistånd, och samma regler gäller då för dessa som för svenska medborgare. Undantag görs dock för personer med nyligen beviljade uppehållstillstånd:

Etableringsersättning: Personer som efter ansökan om asyl beviljas arbets- och uppehållstillstånd genom beslut av Migrationsverket ska erbjudas introduktion och sysselsättning genom Arbetsförmedlingen. Arbetsförmedlingen ska också bistå med att ordna bostad på ort med möjligheter till arbete. Emellertid kan ett glapp uppstå mellan att ersättningen från Migrationsverket upphör, till dess att etablerings- och bostadsersättning utbetalas, och om dessa personer har bosatt sig i kommunen ska ekonomiskt bistånd beviljas tills de blir självförsörjande med sin etableringsersättning från Arbetsförmedlingen.

9 Information, ansökan, utredning och dokumentation

9.1 Information, ansökan och utredning

Vid kontakt med socialtjänsten bör en allsidig information ges om såväl bestämmelser och rutiner vid ansökan om ekonomiskt bistånd, som om vilka rättigheter och skyldigheter den sökande har. Den sökande bör även ges information, råd och stöd vad gäller samhället i övrigt, t.ex. socialförsäkring, arbetsmarknad och utbildning.

Socialtjänsten bör vara organiserad så att möjlighet finns att boka tider och att ta emot akuta ärenden. Tolk bör användas om så är påkallat. I såväl personlig kontakt som vid telefonförfrågningar bör den enskilde informeras om sin rätt att *ansöka om ekonomiskt bistånd*.

9.2 Ansökan

Ansökan kan vara muntlig eller skriftlig och det är socialtjänstens ansvar att skriftligen dokumentera ansökan. Ansökan kan således inte underkännas för att ansökningsblankett inte är ifylld. Den sökande måste dock medge att information inhämtas och kontrolleras, och ett sådant medgivande bör vara skriftligt. Den sökande bör informeras före bokad besök om vilka handlingar som krävs för att utredning ska kunna ske.

1. Legitimation (vid förstagångsbesök)
2. Inkomstspecifikationer för de senaste två månaderna. För gifta/sambo uppvisas bådas inkomstspecifikationer.

Som inkomst räknas:

- *lön efter skatt*
- *pension efter skatt*
- *ersättning från Försäkringskassa såsom underhållsstöd, barnbidrag, flerbarnstillägg, föräldrapenning, vårdbidrag (arvodetdelen), livränta*
- *sjukpenning, aktivitetsstöd, bostadsbidrag*
- *arbetslöshetsersättning*
- *etableringsersättning och bostadsersättning*
- *studiebidrag, studiemedel, studielån*
- *skatteåterbäring*

3. Vid sjukdom: *Läkarintyg och utbetalningsbesked* från Försäkringskassan.
4. Vid arbetslöshet: *Ifyllt besökskort från Arbetsförmedling samt beslut om a-kassa*
5. Hyreskontrakt/avi och kvitto från senast inbetalda hyra.

6. Ev. avbetalningskontrakt, lånehandlingar samt kvitto på betalda skulder och utgifter.
7. Uppgift om kapitaltillgångar, bankmedel, bil, fastighet, samt deklaration.
8. Beslut från Försäkringskassan angående bostadsbidrag.
9. Ifylld blankett ”Ansökan om ekonomiskt bistånd”
10. Kontoutdrag på samtliga tillgodohavanden

En ansökan ska alltid utredas och mynna ut i ett beslut.

9.3 Beslut och utbetalningar

Varje ansökan skall dokumenteras och avgöras genom ett beslut. Beslutet måste innehålla vad den enskilde ansökt om och vad socialtjänsten beviljat eller avslagit samt motiven för beslutet. Om den skilde får ett avslag måste detta framgå tydligt så att den biståndssökande kan överklaga beslutet. Samtliga skäl för avslaget skall finnas med i beslutet. Med ett avslagsbeslut skall alltid en besvärshänvisning bifogas. Ett avslagsbeslut skall alltid kommuniceras skriftligt eller muntligt samt dokumenteras hur det har kommunicerats. Ur rättsäkerhetssynpunkt ska varje ny ansökan om ekonomiskt bistånd behandlas, även om personen ansöker om samma sak vid upprepade tillfällen och denna har fått avslag tidigare. Det är enligt Förvaltningslagen ett krav att ärenden handläggs korrekt och skyndsamt.

9.4 Beslut som löper flera månader

Ibland är det nödvändigt att fatta beslut som sträcker sig flera månader, exempelvis gällande en omfattande tandvårdsbehandling. Rätten till bistånd prövas månadsvis. När beslut fattas som gäller flera månader måste beslutsformulering läggas till om att beslutet kan omprövas vid förändrade förhållanden. Följande omprövningsmotivering skall läggas till vid alla beslut som stäcker sig över en månad ”*vid väsentligt ändrade förhållanden av biståndsbehovet kan beslut komma att omprövas*”. Beslutet skall tidsbegränsas. Det är viktigt att ha med detta, eftersom ett gynnande beslut inte kan ändras till personens nackdel (se FL 27 §).

9.5 Utbetalning

Ekonomiskt bistånd bör i regel betalas ut månadsvis och via bankkonto. I vissa fall kan socialtjänsten betala exempelvis hyran eller elen direkt till hyresvärd respektive elbolag t.ex. när tidigare utbetalt bistånd ej använts för avsett ändamål. Utbetalningssätt i form av rekvisitioner och bussbiljetter bör endast användas restriktivt. Vid sådana beslut är det viktigt att man motiverar och bör i regel beviljas för att tillförsäkra att biståndet går till dess ändamål.

10 Överklagande

Beslut som gäller bistånd enligt 4 kap 1 § SoL går att överklaga i förvaltningsrätten, vilket framgår i 16 kap 3 § SoL. Om ett beslut inte kan överklagas genom förvaltningsbesvär kan det prövas genom laglighetsprövning enligt 10 kap KL.

Överklagan skall ske skriftligt. Om den enskilde har svårigheter med att överklaga, är socialnämnden skyldig att hjälpa till med att skriva överklagandet tillsammans med klienten.

När en överklagan kommer in ska en rätt i tid prövning ske enligt 24 § FL. Socialtjänsten ska ta ställning till om beslutet ska omprövas.

Överklagan måste ha inkommit till socialnämnden inom tre veckor från den dagen då den enskilde fick ta del av beslutet. Har skrivelsen kommit in senare, skall överklagandet avisas enligt 24 § FvL. Ett avisningsbeslut skall skickas till den klagande med fullföljningshänvisning/förvaltningsbesvär. Om överklagan har gjorts av en annan person eller om överklagandet inte anses ha gått den enskilde emot, skall handlingar omedelbart skickas till Förvaltningsrätten.

Om överklagan skickas till Förvaltningsrätten skall även handlingar bifogas i ärendet. Överlämnandet måste ske utan dröjsmål. JO har uttalat att den tid som behövs för att granska och överlämna ett ärende till Förvaltningsrätten i regel inte bör överstiga en vecka.

I samband med att handlingarna överlämnas kan socialnämnden begära att domstolens beslut skall verkställas först sedan det vunnit laga kraft. Det kan vara aktuellt bland annat om ett ärende av principiellt intresse för socialnämnden och nämnden har för avsikt att överklaga om den högre instansen fattar ett beslut som är till den enskildes fördel.

11 Återbetalning

Regler om återkrav finns i 9 kap SoL och delas upp i:

- Återbetalningsskyldighet av felaktigt eller för högt ekonomiskt bistånd (1§)
- Andra fall när socialnämnden kan återkräva ekonomiskt bistånd (2§)

I 9 kap 1 § SoL reglerar återbetalningsskyldighet om exempelvis personen har lämnat oriktiga uppgifter, underlåtit att lämna uppgifter, eller på annat sätt förorsakat att ekonomiskt bistånd utgetts obehörigen eller med ett för högt belopp, är skyldig att återbetala beloppet. Återbetalningsskyldigheten gäller även fast den enskilde inte orsakat den felaktiga utbetalningen avsiktligt.

En person kan dömas för bidragsbrott om denna lämnar oriktiga uppgifter eller inte anmäler ändrade förhållanden som denna är skyldig att anmäla. Socialnämnden är skyldig att anmäla till polismyndighet om de kan misstänkas att brott enligt denna lag har begåtts, enligt 6 § Brottsbalken.

I 9 kap 2 § SoL anges de fall Socialtjänsten kan kräva tillbaka beviljat bistånd:

- Förskott på förmån eller ersättning
- Till den som är indragen i en arbetskonflikt
- Till den som på grund av förhållanden som han eller hon inte kunnat råda över hindrats från att förfoga över sina inkomster och tillgångar.

Inom begreppet förmån eller ersättning räknas utbetalningar från Försäkringskassan, t.ex. löpande utbetalningar av pension, sjukersättning, aktivitetsersättning, livränta, sjukpenning, föräldrapenning, vårdbidrag, bostadsbidrag och underhållstöd. Andra ersättningar kan vara lön, arbetslöshetsersättning, studiestöd, eller utbetalningar som den enskilde har rätt till men av någon anledning blivit försenad.

Beslut om återkrav skall alltid vara skriftligt. Beslutet skall innehålla uppgifter om de omständigheter som ligger till grund för återbetalningsskyldigheten och vilken förmån eller ersättning det gäller, och att den enskilde fått meddelande om beslutet. Socialnämnden måste styrka att den enskilde delgivit beslutet om man skall väcka talan om återbetalning i Förvaltningsrätten.

Om den enskilde inte frivilligt betalar tillbaka det ekonomiska beslutet som avses i 9 kap 1 och 2 §§ SoL, kan man väcka talan om ersättning hos Förvaltningsrätten med av 9 kap 3 § SoL. Detta måste göras inom 3 år från det att biståndet betalats ut.

Socialnämnden får ge bistånd utöver vad som följer av 4 kap 1 § SoL om det finns skäl för det. Det beviljas då med stöd av 4 kap 2 § SoL. Socialnämnden får bara återkräva sådan hjälp om nämnden också gett den under förutsättning för återbetalning. Det är viktigt att Socialnämnden försäkras sig om att den enskilde vet om att han eller hon ska återbetala biståndet, och att det finns en tydlig överenskommelse med den enskilde om när och på vilket sätt återbetalningen ska ske.